

Búcsú Feri bácsitól

Az első 42 Hang-kötet szerzője Dombi Feri bácsi, aki 1927. november 25-én született Szob községben (Hont vm.), egy tizenkét gyermekes család ötödik gyermekeként, mint első fiú.

Tanulmányait Székesfehérvárott és Szegeden végezte, 1954-ben szentelték pappá. Egy évig káplán, majd hitoktató. 1960-tól az állam nem engedélyezi hivatalos működését Székesfehérvárott és Nagy-Budapest területén. 1976. október 4-én Lélek-kereszttségben részesül Alsószentivánon. 1977-től nem kap engedélyt önálló működésre. 1979-től Pátkán működhet plébánosként, egészen nyugdíjazásáig, 1987-ig. Ezután két hónapot tölt Medjugorjében, ahol törött lába csodálatos módon egy pillanat alatt meggyógyul.

Az előző politikai rendszer bukása után, 1991-ben engedélyt kap a váci megyés főpásztortól arra, hogy Inárcs községben kisegítő lelkipásztori munkát végezhesen. Itt a hívek áldozatos szeretete és a helyi önkormányzat jóindulatú hozzáállása folytán két év alatt plébániát építenek számára, s a váci főpásztortól folyamatosan, évenként kap engedélyt a továbbbi működéshez. Itt, Inárcson erősödik meg benne a HANG, amelyben égi lények gondolatait ismeri fel.

Működési engedélyt 1997 őszén a váci püspök a Váci Egyházmegye területére vonatkozóan visszavonja, majd 1999 őszén ismét visszaadja.

Betegsége miatt 2002-től a székesfehérvári papi otthonban élt. 2004. május 1-én elhagyta a földi világot, és égi otthonába költözött.

Temetése május 14-én volt Székesfehérváron. 16-án Inárcson ünnepélyes szentmise keretében búcsúztunk tőle. Az ott elhangzott megemlékezésekből idézünk néhányat, és egyet azelhangzott dalokból.

Kedves Feri bácsi!

Felháborodnál azon, ha gyászolnálak és nekrológgal búcsúztatnálak. Nem is szeretted a búcsút. Ha elvégezted a feladatodat valahol, akkor mentél tovább, és nem hagytad elrészemeskedni a dolgot. Szikrázó egyéniség és szikár egyediség vol... Le nem merném írni, hogy voltál. Mert azt mondanád szeliden: „Katikám! Hát hogy lehet ilyen pogány a látásmódom! Örök életünk van! Én most is vagyok!”

Igen, Feri bácsi! Létezel. Gogol köpönyegére gondolva, itt mi nagyon sokan a te köpönyegedből bújtunk elő. Az általad közvetített istenképet hol veszekedve, hol egyetértve éltük meg. Nem kispályás játékosnak küldött minket Isten a küzdőterre, s ha csetlettünk-botlottunk a pályán, egyéni passzokra és egyedi játékokra biztattál. Állandóan diskurzusokra és vitákra készítettél. Hány lelkigyakorlaton provokáltál a végletekig, hogy aztán hazamenve ugyanúgy meghökkensem a körülöttem lévőket Isten újszerű látásával.

Észre sem vettem, ahogy beemeltél a nagypályára, Isten és az Ösgonosz igazi küzdőterére. Mert „a fickó”, ahogy te nevezted, kis ügyekkel és kis életekkel nem foglalkozik, azokat nem támadja. Te már akkor is tudtad, hogy akit Isten hozzád sodor, azért teszi, mert különös módon megtapasztalja az Isten melletti döntés izzasztó kohóját, a küzdelem kockázatos útját és a szenvedélyes istenszerelmet.

Pátkán ismertelek meg, mint annyi kereső. A kibelezett buszüléseken éjszakákon át tanultam meg az ülve elmélkedés és a bóbiskolás művészetét. De ezek a nagy keresések segítettek többünket elrugaszkodni a kispolgári családi fészkekből. Amikor batyummal befogadtál, csak egy kis riadt verébfióknak éreztem magam, aki dideregve elindul egy különös, cikk-cakkos úton. Nem erre vágytam. Olyan akartam lenni, mint a többi ember. „Ne mások bűneiből és erényeiből élj!” – olvastad fejemre az önállóvá válás elindító mondatát egy gyónásom alatt. Küzdelmeim

biztatásának egyik pillére azóta is ez lett. Mert te mindenkinek, aki hozzád fordult, találtál egy égető mondatot. Te tudtad, hogy harcunkat csak úgy tudjuk megharcolni, ha Isten egyetlenjeként éljük meg mindennapjainkat. Utolsó éveidben erre figyelmeztettél. A jézusi útra úgy küldtél, hogy istenszerelmre biztattál. Pár éve döbbenet tapasztaltam, hogy egyre jobban vonzzák szávaidd az embereket, és míg én s a hozzám hasonlóak a pályán nagyokat rohangálnak és luftokat rúgnak, addig te újabb és újabb embereket hívsz, és bődületes gólokat rúgatsz velük az örök ellenség kapujába. Tudom, hogy neked fáj és sokszor bosszúságot okozott, hogy játékom, játékunk olyan görcsös, komótos, nehéz látású és nehéz lábú volt, hogy néha saját önünkbe botlottunk bele és magunkat cseleztük ki.

Utolsó beszélgetéseink egyikén végtelenül megtisztelve éreztem magam, hogy ama régi testvéreid egyikeként kezeltél, akinek gondolatai, véleménye igazolás és megerősítés volt számodra. Te, az odaátról beszélés nagy művésze, tudsz-e most segíteni vajudó testvéreiden? Ugye kicselezted „a fickót”, az Ősellenséget? Ugye mi is győzünk a nagypályán? Ugye rúgnak annyi gólt Isten csapatában, hogy veled együtt mégis hitelesen énekelhetjük el azt a szentimentális nótát, hogy „Járom a Jézus lábnyomát, mind a sírig én, és az égi Jeruzsálemből árad rám a fény”?

Igy legyen. Amen.

Kiss Kati

Istenem!

Köszönöm Neked Dombi Ferit! Rajta keresztül ismerem meg harminc évvel ezelőtt a Bokrot. Egy ifjúsági lelkigyakorlatra hívtam meg őt a Tisztviselőtelepre, ahol azt kérdezte a fiataloktól, hogy mit kell csinálni kereszténység címén. Az írásbeli válaszok nem tetszettek neki. Az ő válasza még engem is megdöbbenetett. Úgyhogy a háromnapos lelkigyakorlat első napján a fiatalokkal együtt megállapítottuk, hogy ez az ember örült. A második nap

alább adtuk, hogy csak szektás, a harmadik napon pedig közösen megállapítottuk, hogy igaza van. A kereszténység valóban a minket szegényítő adás lehet, a minket perifériára szorító szolgálat és a minket kiszolgáltató, esetleg börtönbe juttató erőszakmentesség. Ezt a kereszténységet valósította meg a názáreti Próféta a maga kisközösségében.

Ferivel ugyanabba a közösségbe jártam. Harminc éven át sok szellemi csatát vívtunk mi ketten, főleg amikor minden hónapban új kinyilatkoztatásokkal állt elő a papi csoportban. De a lényegben mindvégig megegyeztünk, s az evangéliumi lényeghez haláláig hű maradt, kapcsolatunk pedig egyre jobb lett. Megkülönböztetett szeretetével, támogatásával úgy elhalmozott engem és minket, hogy az szinte megszegényítő volt.

Azt hiszem, két éve, a papi otthonba bevonulása előtt eljött, hogy elbúcsúzzon. Amolyan végső búcsú is akart ez lenni, bár utána még rengeteget szenvedett. A haláláról is szó esett. Azt kérdeztem tőle, hogy nem fél-e a haláltól? Miért félne, kitől? Egy történettel válaszolt, a tékozló fiú történetének mai változatával. Mintha csak a maga temetési beszédének szánta volna.

A történet kb. így hangzik. Egy fiú elhagyta az apját. Hosszú évek után megbánta a tettét. Levelet írt az apjának, hogy haza akar menni. Ha apja megbocsát, akkor jöjjön ki az állomásra, és egy fehér zsebkendővel integessen majd, ha befut a vonat. Intsen, hogy leszállhat, mert visszafogadja őt az apai házba. A fiú vonata közeledett az állomáshoz. Dobogó szívvel, félve nézett ki az ajtó ablakán, de seholy sem látta az apját. Aztán megállt a vonat, kinyitotta az ajtót, és azt látta, hogy az egész állomás fehér lepedőkkel van teletűzdelve, az állomás előtt pedig ott áll az apja, és fehér zsebkendővel integet neki... Ilyen az Isten. Hiszem, hogy engem is így vár majd – fejezte be elcsukló hangon a történetet.

Istenem, mi is úgy hisszük, hogy Te ennyire bolondul szerető Isten vagy, aki még tékozló fiaidat is így szereted. Azt is hiszem, hogy Feri már nemcsak hiszi mindezt, hanem tudja is. Tudja, mert láthatta, hogy házadat fehér lepedőkkel tűzdelted tele, amikor a halál vonatán hazatért. Istenem, kérlek, fogadd be Ferit – aki annyira szeretett Téged, és olyan hősieen valósította meg a Te Utadat –, fogadd be örökre atyai házadba.

Add meg, Uram!

Kovács Laci

Feri bácsi emlékére

1971 szeptemberének utolsó vasárnapján érkezett Alsószentivánra. A magam részéről nagy örömmel fogadtam, mivel korábban hallottam már prédikálnim, és nagyon megnyerte tetszésemet.

Az első prédikációja Alsószentivánon így hangzott: „Kedves testvérek! Isten nem igazságos. Akinek erről más a véleménye, mise után várom. Amen.” A hívó szót meghallva fel is háborodtam, mert abban az átkos, kommunista időben azt gondoltam, hogy legalább az Isten igazságos. Hálásan gondolok vissza erre a rövid prédikációra, mert az Alsószentivánon töltött hat év alatt megtanulhattam, hogy a mi nagyszerű Istenünk nem igazságos. Feri bácsi az irgalmas, a szerető Isten képét építette fel bennünk az ott töltött hat év alatt.

A falubeliek a nagymisét „Ki mit tud miséknek” nevezték, mivel ezeken a miséken lejött az oltártól a hívek közé, és velük közösen beszélt meg az aznapi evangéliumot. Alsószentivánt az akkori hatalom büntető helynek szánta Feri bácsi részére, de életének egyik legszebb szakasza lett ez. Itt változott meg a Szűzanyához fűződő kapcsolata is. Ennek egyik oka az volt, hogy Alsószentiván búcsújáró hely.

Már akkor is a gondolkodás-átalakítás fontosságát tartotta szem előtt. Az embereket arra tanította, hogy ne különböző segélykérésekkel forduljanak Máriához, hanem feladatot kérjenek tőle. Kezdetben nagyon bosszantotta, hogy az emberek Jézus helyett Máriára figyelnek jobban. Egyik prédikációja alkalmával bejelentette, hogy a Mária karján ülő kis Jézus felnőtt, és 33 évet élt. Ez az álláspontja az évek folyamán megváltozott, kevesen mondtak el annyi rózsafüzért, mint Feri bácsi.

Alsószentiván a szellemi megújulás helye is volt nemcsak neki, de a Bokor számára is. Itt részesült a Lélek-keresztségben. Ebből fakadó örömet sokan aggályosnak tartották a Bokorban, ő pedig nem értette, hogy a sok görcsös „savanyú Jóska” miért nem akar felszabadultabban élni.

A közösségi munka mellett a lelkipásztori munkát is kiválóan végezte. Ha új plébániára helyezték, akkor abban a faluban minden családot meglátogatott, és Bibliát adott a családnak. Nagyon sok helyen ez volt az első könyv a házban. (Van-e ma Magyarországon legalább egy Biblia minden házban?) Hatalmas elemelő lámpa kíséretében látogatta a családokat, ez volt a fegyvere a harapós kutyák ellen.

Nem volt egyszerű ember. Hosszú távon gondolkodott. Vallotta, ahogy az ember öregszik, egyre inkább elhagyják a bűnei. Lelki vezetőit mindig arra biztatta, hogy ne a múlton rágódjanak, hanem a jelen pillanatait szenteljék meg. Nem a bűneinkre, hanem a terveinkre volt kíváncsi. A részletekben nem veszett el. Jézust állította a középpontba. Ennek érdekében minden lehetőséget megragadott. Nemcsak hangereje és jó hangja volt, hanem mindig hatalmas erő is volt benne az újrakezdésre. Mindig volt új „lemeze”. Biztos pont volt számára Jézus és a Bokor-közösség, de jó kapcsolata volt más felekezeti testvérekkel is.

Sokszor volt nézeteltérése paptestvéreivel, de haragot nem tartott, és a nézeteltérések miatt nem szüntette meg kapcsolatait. Nem hitt a széthúzásban, s talán ez az egyik legfontosabb, amit örökségül hagyott. Aki elment a közösségből, azt nem sajnálta, mert biztos volt abban, hogy az illető jobb helyet talált magának. A meglátott jóhoz hűségesen ragaszkodott, és a következmények emiatt nem érdekelték. Soha nem mondott kevesebbet annak érdekében, hogy valakit a közelében tartson.

A rendet, és nem a gyarló emberek által kitalált rendszereket szerette. Az Isten által alkotott rend számára azt is jelentette – és ezt temetésekén el is szokta mondani –, hogy a halál angyala is az Isten angyala. Erre az angyalra hosszú szenvedések közepette sokáig várt, de ez a várakozása sokak számára is építő volt, hiszen az érte folytatott ima megváltoztatatta az őt szeretők imaéletét is. A temetéseket egyébként nagyszerűen felhasználta arra, hogy a gyászban érintett, megtört embereket megrendítse és elgondolkoztassa.

Alsószentivánról sikeres működése és a körülötte lévő fiatalok miatt az akkori hatalom ismét elhelyeztette. Egész életében szerényen, szegényen és egyszerűen élt. Ételle, ruhára szinte semmit nem költött. Azt ette és abban a ruhában járt, amit kapott. Jól tudott főzni is. A nokedlit nagyon szerette. Ha néha rászánta magát a nokedlifőzésre, nem is tálban keverte ki, hanem a konyha asztalán, mivel minden tálalást kicsinek talált. Nagyon szerette a jó humort. A humoros helyzetek sokáig éltették. Egy dolgot nagyon nem tudott, mégpedig tájékozódni. Idegen helyen ritkán talált vissza az autójához. Ilyenkor a rendőrséggel kerestette meg.

Nehezen állt ki a sorból, mivel a körülötte lévők közül sokan nem értették meg, hogy most ő szorul segítségre. A kevésbé őszinte, kétszínű emberek mindig kiborították, nem tudott ellenük védekezni élete utolsó szakaszában, amikor már tehetetlen volt.

Alsószentivánról történő elmenetele előtt nem sokkal egy zűrés és egyszerű embert fogadott be a plébániára, aki az egész falunak osztálytársa volt, annyiszor járta az első osztályt. A plébánia ajtáján egy üzenő füzet volt. Miután elment, az üzenő füzetben ez állt: A Dombi jó pap volt. Ennek az embernek az írása volt. Ezzel az egyszerű emberrel én is egyetérték. Feri bácsi, jó pap és jó testvérünk voltál.

Lepsényi Mari

Jézusnak a „Hang”-on keresztül adott tanításában találkoztam először az alázat megalázkodást nélkülöző tartalmával.

A „Hang” 5/421-es levelében Jézus így tanít erről: „Az alázatos ember szükségszerűen öntudatos ember, mert nincs félni valója. Nem érdekli, mit mondanak róla mások. Csak az érdekli, hogyan tud hűséges maradni a tölem hallott, az életéből kiolvasott jóhoz. Az alázatos ember az a szenvedő ember, aki szívében elfogadta az én békémet, s ezt másokkal is érezteti, másoknak is felkínálja elfogadásra. A földön csak az ilyen ember lehet boldog.”

Feri bácsi az alázatnak ezt a tartalmát élte elém és mutat be, bár Jézus-látását illetően sem egyházában, sem báziközösségében nem talált megértésre. Feri bácsi mind-

ennek ellenére páratlan belső békével tudta képviselni a benne megszólaló Jézust, mert így volt boldog.

En ezt köszönöm Neked, Feri bácsi!

Szabó János

A Szeretet fényében újra

Miután a Hold ezüst koronja elmerül,
S a végtelen tenger magába zárja,
Vándor lelkem az Ó lelkével egyesül,
Mert Teremtője messze, otthonába várja.
Táradt lelkem soká járta a Hadak Útját,
Míg megbékélt és legyőzte önmagát.
Bolyongva kereste az Örök Élet kútját,
Míg meghallotta az Isten szent szavát.
Visszatér a lélek forrásához,
Az égen a Hold és a vízen a kép – lent egyesül.
Egybeforr, mint valóság és álom,
Amint a ringó tengersizín alá merül.
Nézd a lenyugró teliholdat,
Véle szemben fölkel a Nap,
S a Szeretet fényében újra
Megtalálod otthonodat.

Zene: Roth István, Szöveg: Bányász László

ÓBUDÁTÓL A KÓNYASZÉKI TANYÁIG SIK TOMA HALÁLÁRA

Sik Toma (Schük Tamás) 1939. augusztus 17-én született Budapesten (Óbudán), vallásos zsidó családban. Édesanyja (Wilhelm Ilona) Felvidékről, német családból származott. Ósei apai ágon rabbik voltak, nagyjaja volt a karcagi rabbi. Édesapja, Schük Endre, nyomdász volt. Szülei hároméves korában elváltak. Ezt követően őt és nála hét évvel idősebb bátyját édesanyja nevelte. Édesapja párttitkár lett a Néphadseregben, majd 1956-ban kivándorolt Izraelbe. Sik Toma 1944-ben, ötévesen került az óbudai gettóba. Édesanyját a nyilasok fél évre elhurcolták. Bátyja 1945-ben vándorolt ki Izraelbe, ahol a cionista mozgalom aktivistája lett. A kiskorú Sik Toma, akarata ellenére, 1950. augusztus 17-én édesanyjával vándorolt ki Izraelbe.

Először az izraeli-palesztin területen lévő, Barbara falu melletti Mavqi'im kibucba került. Ugyanezen évben az Élőné Jichok Ifjúsági Falu bentlakásos nevelőintézetének tanulója lett. Innen hamarosan visszazökött a Mavqi'im kibucba. Itt önkormányzatot szervezett, tagja lett a diáktanácsnak, a diákbírósnak, részt vett az újságszerkesztésben és állatgondozással foglalkozott. Megtagadta a sorkatonai szolgálatot, és elfogadta a helyette felajánlott, arab területen létesített kibucban négy évig végzendő civil munkát. Ezt azonban néhány hónap múlva szintén megtagadta, és visszatért a Mavqi'im kibucba. Itt éjjeliőr és önkéntes tűzoltó, majd a falu titkára. 1955-től vallotta magát pacifista-anarchistának, világpolgárnak, emberi jogokért küzdő világi humanistának, az arab-izraeli megbékélésért munkálkodó – civil – politikusnak, anticionistának, valamint eszperantistának. Ekkor alakította ki vegetáriánus (vega), természetkimélő, környezetbarát eszközöket felhasználó, napi fogyasztását két amerikai dollárban meghatározott életmódját. Az 1950-es évektől kezdve kapcsolódott be az izraeli pacifista mozgalomba, és vett részt a katonai kormányzás és a vallási kényszer elleni mozgalmak munkájában. A Háborúellenes Nemzetközi Mozgalom (WRI) izraeli szervezetének titkára és a katonai szolgálatot lelkiismereti okból megtagadók szószólója lett. 1965-től az Izraeli Pacifista Szövetség (IPSZ) titkára volt. 1974-ben hagyta el a Mavqi'im kibucot, Tel-Avivba költözött, és ettől kezdve minden idejét és energiáját a béke és emberi jogi mozgalmak ügyének szentelte. Lakása a másként gondolkodók találkozási helyévé vált, ahol könyvtára és szamizdat gyűjteménye is rendelkezésre állt az őt felkeresőknek. Harminc éven keresztül volt az IPSZ tanácsadója. 1973-ban nyerte meg azt a precedens értékű pert, amelynek nyomán az izraeli állampolgárok vallási és nemzetiségi hovatartozása többé nem került be az állami nyilvántartásba. A héber-arab megbékélés pártjának lett a tagja. Magán-megállapodás után kötött polgári házasságot, két lányt született, majd elvált. A világi humanisták egyházát akarta megvalósítani Izraelben, majd később Magyarországon.

1996. január 1-én elhagyta Izraelt, és közel két éven keresztül az Amerikai Egyesült Államokban és Nyugat-Európában utazott. 1997 decemberében tért vissza Magyarországra. Különböző civil, emberi jogi és környezetvédelmi szervezetekben végzett társadalmi munkát, továbbá a gödöllői biokertészetben dolgozott. A gandhiánus erőszakmentesség és a pacifizmus közéleti képviselője, a teljes vegetarizmus szószólója volt. A pacifista Alba Kör tagja, majd 2003-ig – kilépéséig – egyik vezetője volt. Megalakította a „HA NEM SZÉP” humanista, pacifista, anarchista, naturalista, erőszakmentes civil szervezetet és egy, a „humanista kommunizmus” alapján álló kommuna szervezésébe kezdett. Ennek érdekében 2003 augusztusában Budapestről a Csongrád melletti Kónyaszéki tanyára költözött. Sik Toma ekkor „társadalmárnak”, „vegán-szerves-újparaszt-kertésznek” vallotta magát, és biokertészettel foglalkozott. Sik Tomát tanyája közelében, 2004. július 13-án – minden bizonnyal – egy mezőgazdasági munkagép gázolta el, amely ezután segítségnyújtás nélkül továbbhaladt. Sik Toma temetése – rokonai és barátai valamint magyar és külföldi mozgalmak képviselőinek jelenlétében – július 29-én volt a csongrádi köztemetőben.¹

A 65 éves korában, tragikus hirtelenséggel elhunyt Sik Toma életrajza legalább hat forrásból táplálkozott. (A vallásos zsidó család és vallásos neveltetés; a zsidóüldözés-gettó-holocaust borzalma; az óbudai mezőgazdasági munka és kommunista élménye; a kibuc-lét; a zsidó-arab konfliktus megélése; a magyar és izraeli, majd ismét magyar államhatalmi környezet). Vegyük sorra ezeket.

Sik Toma életútját alapvetően meghatározta zsidósága, zsidó származása, zsidó identitása, – sajnos – tipikusnak mondható zsidó életútja (üldözöttség) és egy teokratikus zsidó államban leélt 45 éve. Sik Toma büszke volt származására, ismerte a zsidó vallási előírásokat, beszélt a zsidóság nyelvét, ismerte a zsidó állam történetét. Magyar zsidó és izraeli zsidó identitása volt, miközben magyar zsidóként gettóba zárták, izraeli zsidóként pedig cionista neveltetést kapott. Nem lehetett magyar zsidó, mert 11 éves korában édesanyja akaratából el kellett hagynia az országot, és sohasem akart izraeli zsidó lenni, mert nem tudott egyetérteni Izrael céljaival. Mindeközben a leghatározottabban elvetette a nemzeti identitást (a nemzeti létezés, a nemzetnek teret adó állami létezés tartozást), és kettős identitás helyett kitalálta magának a világpolgári identitást, amelyet azután egész életében nagyon komolyan vett (pl. saját maga által készített világpolgár útlevéllel hordott magánál).

Családjában – apai ágon – édesapja volt hosszabb idő után az első nem rabbi. Ez már önmagában véve változást jelentett családjában. Sik Toma azonban kora gyermekkorától elutasította a vallási előírásokat, Izraelben pedig a vallási egyenjogúság, az állam és az egyház szétválása és a szekularizált állam egyik fő szószólója lett. Magyarországra visszatérve, a domináns keresztény-keresztény vallási előírásokat és a mindennapokat, közeletről meghatározó egyházi túlkapásokat, hatalmi megnyilvánulásokat éppen úgy kritizálta, mint korábban az izraelieket. Emberi jogi aktivitásának egyik legfontosabb terepe éppen a meghatározó, megkülönböztető, gúzsba kötött vallási-állami törvények elleni tiltakozás lett, akárhol élt is. Sik Toma megélte keresztény közegben a zsidóüldözést, zsidó vallási közegben a palesztin-üldözést, és a kisebbségek, vallástalanok, homoszexuálisok mindenhol megnyilvánuló, a történelmi és nem történelmi vallások oldaláról jövő üldözését. A másság üldözését.

A lélekűvárokra nyilván nem meglepő – a pszichológiai irodalmat szintén bújó Sik Tomának sem volt az, hogy – kidolgozta a maga „világi (ateista) humanista” egyesületi, vallási felfogását, amelynek formális, egyházi keretet is akart adni Izraelben és Magyarországon egyaránt.² Transzcendens közeget akart létrehozni transzcendencia nélkül, egyházakat akart alapítani egyesületi formában,

vallást akart létrehozni metafizikai háttér nélkül, miközben meghatározhatatlan módon volt maga is mélyen hívő. Ez egyike a Sik Tomára jellemző ellentmondásoknak. (Legközelebb az ógörögök panteonja, a természet-vallás állt hozzá.)

„Vallásos ateizmusából” ered az egyházalapítással összefonódott kommuna alapítási vágya. Izraelben 24 évet élt kibucban, a kibuc-időszak fénykorában, kommunisztikus körülmények között. A kibuc több szempontból is meghatározó élmény volt számára. A vallásos kibuc élményén túl, a kibuc az öntevékenység, a társadalmi kreativitás, a kibuc-szintű közéleti aktivitás élményét adta. A kibuc mint egy kis városállam a személyesség, a közvetlenség, az állandó párbeszéd folytatásának lehetőségét és az egymásért viselt felelősség élményét adta. Mindezt a budapesti, nagyvárosi közegben, a romák között, a gangos lépcsőházi milióban éppen úgy megélte, mint a néhány vagy több száz fős tüntetéseken, az ökopiacokon vagy a tanyavilágban. Ha a kibuc antidemokratikus volt, akkor azon volt, hogy a helyi nyilvánosság megteremtésével, a „törvényhozói” és „végrehajtoi” helyi hatalom intézményeinek kialakításával humanizálja és demokratikusá tegye azt. Politikai szocializációja, munkájának sikere nyomán úgy gondolta, hogy ami mikroméretben sikerült, azt makroméretben is megvalósítható. Izraeli és magyarországi sikerei és kudarcai egyaránt erre a személyes tapasztalatra vezethetőek vissza. Politikai szocializációja abból a szempontból is jelentős volt, hogy – saját bevallása szerint – elvezette őt

Sik Toma sírja

ahhoz a fölismeréshez, hogy a palesztin területeken létesített kibucok, a kibucokban végzett lehető legteljesebben civil munka is a hódítás eszköze. Utóbbi adta számára a hatalommal, az erőszakkal, a nacionalizmussal való, kompromisszum nélküli szembenállás életre szóló élményét.

A kibuc-lét azonban más szempontból is legalább ilyen fontos volt számára. A kibucban megélt természetközeli élet, az állatokkal és növényekkel foglalkozás és a szellemi-közösségi munka mellett végzett fizikai munka, a praktikus és leleményességen alapuló, környezetbarát, a hulladékot is értéknek tartó, hozzáértő kétféle munka rendkívül fontos lett számára. A vallási előírások szerinti állatölés nyomán határozta el, hogy nem akar „mások számlájára élni”, miatta „ne öljenek meg egyetlen” állatot sem.³ Ezzel kapcsolatos gyakorlatát odáig „fejlesztette”, hogy semmilyen állati terméket nem fogyasztott és nem is használt, az állatok bármilyen kizsákmányolásával előállított termékeket sem, pl. a méhek kizsákmányolásával szerzett mézet sem ette meg, vagy nem volt hajlandó borból rúgni. Sik Toma megtanulta szeretni a földet, az anyaföldet, a termőföldet, amelyet talán a legjobban tisztelt. Becsült minden tisztességes munkát, nem létezett számára megalázó munka, de a legbecsületesebb munkának („az egyedül becsületos munkának”⁴) a földeken végzett

mezőgazdasági munkát tartotta. Életcéljává vált a hulladékok saját célra történő újrahasznosítása. Úgy nézett ki, mint egy hajléktalan, pedig csak a végeletekig komolyan vette a „minden ismét felhasználható” elvét. Budapesti, VIII. kerületi lakása és ahhoz vezető szűk folyosó búzlótt az „emeleti komposztalástól”, de ő a nagyváros termelte hulladékot is meg akarta „menteni”. A szemébe szánt, de használható anyagok újrahasznosítása nagyban elősegítette azt, hogy megvalósítsa az önmagának előírt napi kétdoláros fogyasztási korlátot. Sorsának velejárója, hogy miközben a materiális javak vonatkozásában koldusszegényen élt, külföldi és hazai barátai folyamatosan segítettek, gondot viseltek rá, külföldi útjait finanszírozták, és ajándékaikkal lehetővé tették számára az ennél színvonalasabb életet, a civil szervezetek pedig infrastrukturális gondjait enyhítették.

Sik Toma a kibucban lett elkötelezett a kommuna-létforma iránt. Egész életében hitt a kommunában mint számára a létezés legteljesebb és legjobb formájában. A kommunának nem a kibucféle formáját, hanem egy politikával is foglalkozó, a gazdaságra, a társadalomra és a magánéletre is kiterjedő, „magánegyházként” működő fajtáját képzelte el. (Úgynevezett „sziget-utópiát”, ökológiai-utópiát, politikai utópiát.) Elképzelései szerint a közösen végzett munkára (biogazdálkodás) és a játékra épül a demokratikusan működő, vega-alapú, pacifista-anarchista felfogású kommuna, ahol a megtermelt javak, valamint a férfiak és a nők egyaránt „közösek”. Sik Tomát Magyarországra érkezésétől kezdve a kommuna-építés gyakorlati kérdései foglalkoztatták a legjobban. Mehetett volna külföldre is kommunába (Nagy-Britannia, Franciaország, Belgium), de ő saját maga, Magyarországon akarta megvalósítani kommuna-álmait. Döntő lépést tett ebbe az irányba, amikor mindenét kockára téve megvásárolt egy alföldi tanyát. Kommunaelképzeléseinek, utópiájának ezzel megadta „a realitás lehetőségét”. Mindez jelezte eltökéltségét és áldozatkészségét, de társat nem tudott maga mellé találni. Váratlan halála megfosztotta őt és minket attól, hogy megállapíthassuk, kísérlete – legalább részben – megvalósult, vagy kudarcot vallott volna-e. Mindkettőre nagy esélye volt. Mindenesetre elméleti felkészültsége és gondolati tisztasága, hatalmas tapasztalata és kitartása a tiszteleten túl is kiemeli őt a kommunában gondolkodó, de azért gyakorlati lépéseket nem tevők népes táborából.

Sik Toma alapélményei közé tartozik a csöcselék által megtámadott óbudai „zsidó házban” megéltek, a zsidóüldözés, az ötévesen átélt gettó, édesanyjának elhurcolása, hozzátartozóinak halála a koncentrációs táborokban. Sik Toma – visszaemlékezései szerint – ezektől a negatív élményektől lett pacifista. „Élete legcsodálatosabb jelenségének” tartotta, hogy „a gettóbeli élet nyomorúságától az erőszakmentességhez” jutott el.⁵ Szemben a Néphadsegregben párttitkárságig „emelkedő” édesapjával és cionista nézeteket valló bátyjával, az erőszakra erőszakkal válaszolókkal, ő tudatosan az erőszakmentesség útját választotta. A gyermekként átélt borzalmak nyomán lett emberi jogi „harcos”, a palesztin-zsidó megbékélés erőszakmentes szószólója, mozgalmár és „civil politikus”, a palesztin gettók és az izraeli militarizmus ellenzője. Magyarországon sem bírta elviselni a nacionalizmus, az antiszemitizmus és a militarizmus megannyi megnyilvánulását, és minden ilyen tárgyú tüntetésen (is) feltűnt jellegzetes, néha rossz magyarsággal megfogalmazott, saját maga által elkészített plakátjaival, mozgó transzparenszeivel. Az arabok egyenjogúságáért küzdött, erre az ügyre áldozta életének nagy részét. Amikor az arabok jogokat kaptak Izraelben, és megalakult a Palesztin Köztársaság, az arabok egymás ellen fordultak. Ez oly mértékben elkésérítette Sik Tomát, hogy elhagyta Izraelt.

Sik Toma első magyarországi tartózkodása, a születését követő 11 év legalább még két szempontból bizonyult utóbb nagyon fontosnak számára. A korabeli óbudai közegben ismerkedett a természettel, és „paraszt-nagybácsija” révén a majorságban végzett föld- és állatközei munkákkal.⁶ Másik kulcsélménye neveltetésében keresendő. A kornak megfelelően – az egyoldalú ideológiai oktatás keretében – kommunista neveltetésben részesült. Gyermekfejjel természetesen nem láthatta át a totális diktatúra mibenlétét, ugyanakkor a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavai, a kollektívizmus élménye, az úttörőség adta mozgalmi tapasztalata és a kommunisztikus eszmék mélyen rögzültek lelkében (primér politikai szocializáció). Izraelbe érve, a kibucok életét látva, immár kamaszként kérte számon a magával hozott eszméket új hazájában és új hazáján. Szembesülni kényszerült azzal és szenvedett attól, hogy a politikai berendezkedés és az eszmék hasonlóak.

Sik Toma következetesen erőszakmentes élete nem volt indulatokról mentes. Miközben sohasem sajnálta az időt a kommunikációra, és sohasem válogatta meg társalgásainak alanyait, élete végéig küzdött a verbális erőszak problémájával. Bármelyik embertársával képes volt kapcsolatot kialakítani, időt és energiát szánni a másik – gyakran teljesen reménytelen – problémáinak megoldására, de erőteljes és elsodró kommunikációs beidegződései miatt gyakran volt kénytelen kudarcra, meg nem értéssel szembesülni. Alba Körös tevékenységét is egyszerre jellemezte a lehetetlen nem ismerő, eszmei tisztaságot sugárzó, profi szervezésre törekvő, alázatos mozgalmi és emberbaráti munka, valamint a missziós hevülettől átizzott, struktúrát lebontó, de újat fel nem építő, centripetális erőket is mobilizáló, embereket riasztó, dilettáns magatartás.

Sik Toma „vega”, kommunisztikus, pacifista, eszperantista meghatározottsága mellett anarchista meggyőződését kell még kiemelni. Hatalom-mentes felfogást képviselt ember és ember között, férfi és nő között, a mozgalmi vagy a mezőgazdasági munkában egyaránt. Hatalmi ellenségei leginkább az egyházak, az államok, a bürokratikus hivatalok és rendvédelmi szervek voltak, a kialakult hatalmi struktúrák és szervezetek, miközben állandóan újabb és újabb szervezetek alapításába kezdett. Nem tudta elviselni az állami létet legitimálni akaró, ellenséggépre építő, nem egyenlőségpárti ideológiákat. Az államhatalommal és az ezzel összefonódó vallási hatalommal szemben (tehát ismét valamivel szemben!) alakította ki a jogegyenlőségre és önkormányzatra épülő felfogását. Megtagadta a sorkatonai, majd az azt helyettesítő – nem jogi értelemben vett – polgári szolgálatot. A kibucleltől és felfogásából eredően – legalábbis közvetlen módon – adót nem fizetett. Minden alkalmat megragadott arra, hogy polgári engedetlen módon, vagy egyszerűen csak engedetlen módon viselkedjen. Alapvetően lázadó ember volt, aki ugyanúgy lázadt az államhatalmi szervek ellen, mint az akadémiai tudás vagy a grammatika szabályai és a közérthetőség követelménye ellen. A munkában ugyanakkor a saját és mások idejét tekintve „rendpárti” volt, a megbízhatóság mintaképe. Tudatosan nem akart „jó állampolgár”⁷ lenni, akít az állam tanítat, akinek az állam vallást, hitet, eszméket, a vallás pedig állameszmét ad, majd az állam és az egyház katonát és adóalanyt csinál belőle, az adók miatt pedig túlságosan megdolgoztatja, és ezzel elveszi hasznos idejét. Nem akart ebbe az állampolgári létbe illeszkedni, nem akarta kiszolgálni ezt a felfogást. Kommunát akart létrehozni, és a thoreau-i Waldent építette fel. Így sokkal kevesebbet hozott létre, mint szeretett volna, de kérdés, hogy nem ezzel alkotott-e nagyobb.

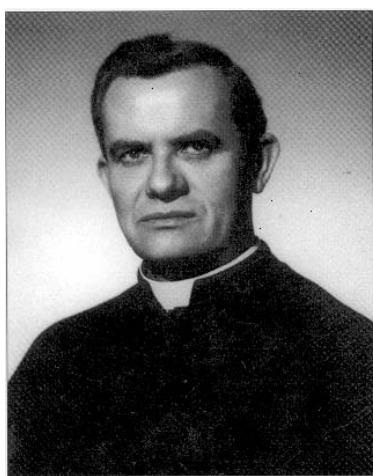
Azt gondolom, hogy Sik Toma – minden ellentmondásosságával együtt – az izraeli és magyar békemozgalom, vagy szellemiségének megfelelően – a nemzetek felett áll-

ló, egyetemes békemozgalom, anarcho-pacifizmus és – ha lenne ilyen, akkor – a vega- és bio-mozgalom nagy alakja volt. Olyan alakja, akinek születési dátumát és munkásságát legalább az erőszakmentességet képviselő világnak számon kell tartania, és akinek a személye és szellemisége

alkalmas arra, hogy tanyája, sírja az erőszakmentességre törekvők rituális helyévé váljon, és emberi kapcsolatainak hálójában vagy eszmei hagyatékán egyszer megfogadjon egy békemozgalom.

Csapody Tamás

- 1 – Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Demeczky Jenő interjúja Sik Tomával. „Érted vagyok”, 1999. február, 20–22.
 - Gush Shalom – pob 3322, Tel-Aviv 61033 számú körlevele.
 - Uri Davis: Sik Toma emlékére. (Sik Toma etemtésén elmondott beszéd.) Kézirat, 2004. július 29.
 - Sik Toma személyes közlése. Budapest, 1997–2004.
- 2 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 22.
- 3 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 21
- 4 Sik Toma személyes közlés, kb.2000.
- 5 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 20.
- 6 Gush Shalom – pob 3322, Tel-Aviv 61033 számú körlevele. Uo.
- 7 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 21.

Tisztelt Szerkesztőség!

Úgy vélem, méltányos lenne, ha az „Érted vagyok” megemlékeznek egy nem régiben elhunyt magyar papról, ezért Keresztes életúton c. önéletrajza (1999) alapján az alábbiakban röviden összefoglalom életrajzát.

„*Ipolyvölgyi*” Németh József atyáról van szó. 1926-ban született a Nógrád megyei Húgyagon, 1942-49 között az esztergomi papnevelő intézet növendéke volt, 1949. június 19-én szentelték pappá.

1956 februárjában egyházi felettese az Állami Egyházügyi Hivatal utasítására kéthetes esztergomi palotafogságra rendelte be, mert falujában megeskette a párttitkárt; e két hét alatt az állami megbízott naponkénti agy mosásnak vetette alá. Később is többször meggyúlt a baja az egyházi és az állami hatóságokkal, főként két okból. Egyrészt azért, mert szerette volna megszervezni a papok érdekvédelmi szervezetét, előbb a FIPASZ-t (Fiatal Papok Szakszervezete), majd a KAPASSZ-t (Katolikus Papok Szabad Szakszervezete), mondván: „Minden pap védelemre

Olvások fóruma

szorul az egyházi vezetőség ellenében is, mert az egyházi szervezet diktatórikus jellegű, bár szereti magát hierarchikusnak becézni.” Másrészt azért, mert keményen bírálta az ateista elnyomó rendszerrel együtt működő „békepapokat”.

Egyházi előjárója – az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására – már 1961-ben három évre eltiltotta a papi működéstől, és felszólította, hogy „iparkodjék mihamarabb világi pályán elhelyezkedni”. Ettől fogva hűtőgépközlelőként dolgozott az egyik budapesti vásárcsarnokban. A békepapi mozgalom bírálata miatt aztán (szakszervezeti törekvéseiről mélyen hallgatva) 1968. szeptember 19-én letartóztatták, és hároméves börtönt szabtak ki rá, amiből 1970-ben amnesztiával szabadult. Sokat mond el róla, valamint kora egyházáról és államáról a vádirat alábbi részlete: „Az állam egyházpolitikáját elmarasztalta. Az államhoz lojális papoknak a békemozgalomba való bekapcsolódását úgy értékelte, hogy az egyház bizonyos papi rétege az egyház jogait és értékeit semmibe véve megalkudott az államrenddel. Úgy vélte, hogy ezek a békepapok saját kényelmük és a népesebb, anyagiakban gazdagabb plébániák elérése végett követik fenntartás nélkül az állam egyházpolitikáját, amely merőben ellenkezik a Római Szentszék elképzeléseivel, irányvonalával, és egy merőben leszűkített vallásszabadságot akar elismertetni.”

Közben 1959-ben belépett a Premontrai Kanonokrend (akkoriban persze „illegális”) gödöllői közösségébe, és 1965. február 2-án

Krizosztóm néven letette örökfogadalmát.

1970–1977 között Ipolyvece lelkipásztora volt, s igyekezett feltámasztani az ősi Drégely-Hont-Tsitár búcsújáró helyet. Az esztergomi egyházi főhatóság ezt nem nézte jó szemmel, s 1977. augusztus 9-i hatállyal kényszernyugdíjazta őt. Az erről szóló hivatalos iratban Lékai bíboros még meg is fenyegette: „Nyomatékosan kérem, hogy a jövőben tartózkodjon mindenfajta búcsújárás szervezésétől... Nem szeretném, ha ellenkező esetben komolyabb intézkedésekre kényszerítene.”

Az évek során rengeteg, a népi vallásosságban használt imát és éneket gyűjtött össze, s ezeket 1990-től 27 kis füzetben adta ki, továbbá megjelentette a Búcsújárók könyvét, amelyet II. János Pál pápa is megdicsért. 1993-ban alapítványt tett, hogy Balassagyarmat egyik lakótelepén felépüljön az „Élet és Reménység Mária-temploma”. Ezzel kapcsolatban is rengeteg viszontagságon és mellőzésen ment keresztül. A templom végül is felépült, és 1998. október 18-án felszentelték, de titulását megváltoztatták „A Szentlélek Mátkája”-ra.

1999-ben megünnepelhette aranymiséjét, majd még öt év adatott neki, ezeket visszavonultan töltötte balassagyarmati házában. Küzdelmes életét 2004. május 11-én fejezte be. Hamvasztás előtti búcsúztatása szülőfalujában volt. Nyugodjék békében!

Tisztelettel:

Bernáth Ede
Budapest